

Lukulaukun toimintavinkkejä esi- ja alkuopetukseen

TEEMANA TUNNETAIDOT

**Tampereen kaupungin
lukuhanke 2020-2022**

Lukulaukun tavoitteena on saada kirjojen tarinat elämään ja lapset kiinnostumaan lukemisesta ja kirjoista. Lasten innostuminen vaatii usein toiminnallisuutta, sama pätee kirjojen pariin innostamisessa.

Laukun kirjoista jokainen sisältää monia erilaisia tunteita. Toimintavinkit eivät ole sidottu mihinkään tiettyyn kirjaan, vaan ne ovat vapaasti käytettävissä minkä tahansa kirjan kanssa.

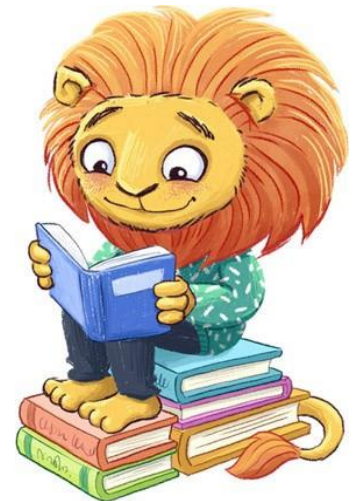
Mukavia lukuhetkiä!

LUKA

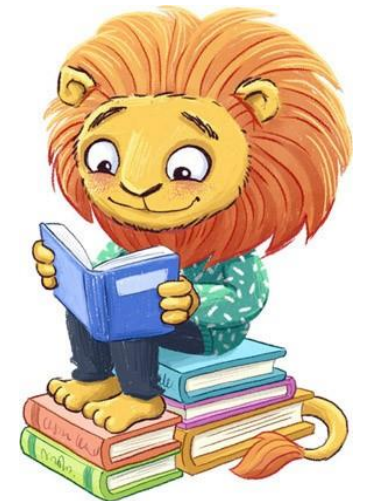
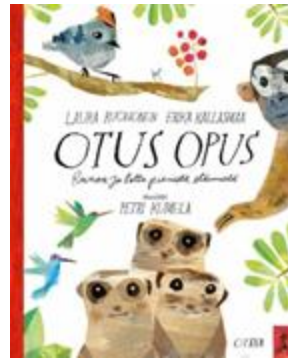
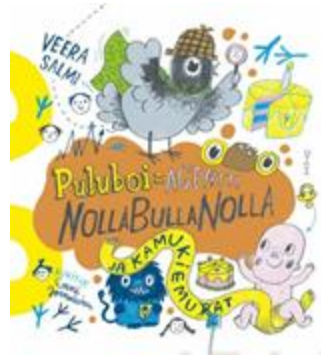
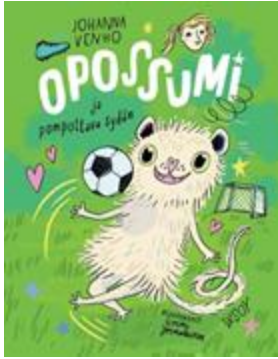
Katja ja Leena

Sisältö:

- 3 Kirjaluettelo**
- 4 Laukun tavarat**
- 5 Keskustelukysymyksiä kirjan kuvista**
- 6 Tykkään**
- 7 Kiukuttaa**
- 8 Pelottaa**
- 9 Uskallan**
- 10 Ikävöin**
- 11 Huolille stoppi -loru**
- 12 Ujostuttaa**
- 13 Vahvuuteni**
- 15 Löydä tunteita tarinoista**
- 16 Tunnekorttien selitykset**
- 17 Tunnetilan arpominen nopilla**
- 18 Kehollista tunneilmaisua**
- 19 Draamaharjoituksia**
- 20 Askarrellaan tapahtumapaikkoja**
- 21 Kamerakynä**
- 22 Kerrotaan tarinaa**
- 23 Tarinanopat**
- 24 Tarinalaatikko**
- 25-28 Runot ja lorut**
- 29 Otus opus -runokirja**
- 30 Kirjallisuutta ja lukuvinkkejä**

Kirjat 12 kpl

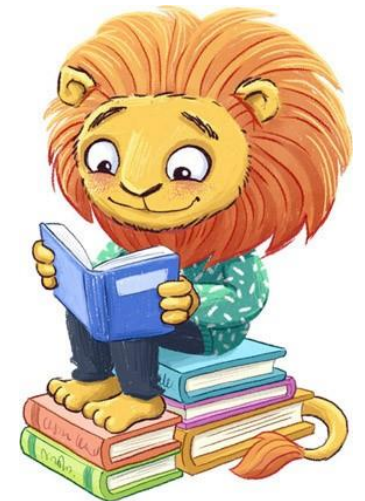

Laukun tavarat

- Luka Leijona -käsinukke
- Tarinanopat (9 kpl)
- Iso noppa
- Kenguru -käsinukke
- Tarinatavarat (laatikossa 30 kpl)
- Pelkopussi (sininen hai-penaali)
- Kiukkupurkki
- Kuvakortit eri tunteisiin (6 kpl)

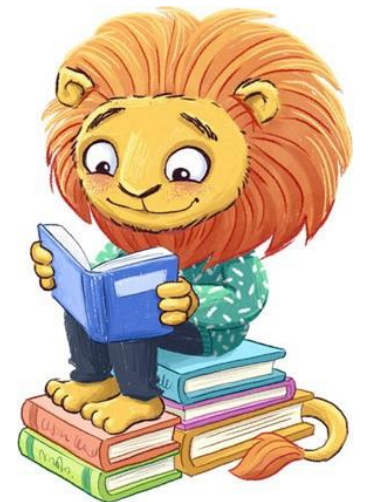
Luka Leijona syntyi Tampereen kaupungin lukuhankkeelle syksyllä 2020 lukukoordinaattoreiden ideasta ja Noora Katton kynästä.

Luka on jo ehtinyt seikkailla lukuhaasteessa, lorukorteissa ja kirjavinkkauksissa. Lukan touhuja voit seurata Ilmiömäisen Tampereen Lukuhanke-sivuilla ja instagramissa @lukanluku.

Keskustelukysymyksiä kirjan kuvista

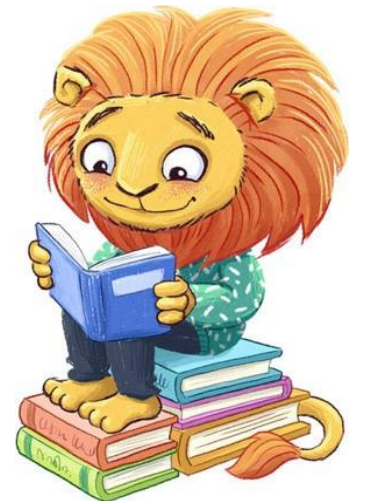
- Mikä on kuvan tapahtumapaikka?
- Mitä hahmoja/eläimiä näet kuvassa?
- Mitä värejä näet kuvassa? Kuinka monta vihreän sävyä näet? Keksi niille nimet (esim. sammalenvihreä)
- Mitä samanlaista/erilaista kuvassa on verrattuna kotiisi?
- Mikä kuvassa ei ole totta/on totta?
- Mikä vuodenaika/vuorokaudenaika kuvassa on? Mistä sen tietää?
- Miten kuva on toteutettu/millä tekniikalla tehty? (esim. piirros, maalaus, valokuva) Pidätkö kuvituksesta?
- Kuka kuvan hahmoista haluaisit olla? Miksi?
- Minne kuvassa haluaisit piiloutua? Miksi?
- Mitä kuvan hahmojen ilmeet kertovat?
- Miten tarina voisi jatkua tästä eteenpäin?

Tykkään

Tarvikkeet: paperia, kyniä, lehtiä, sakset ja liimaa

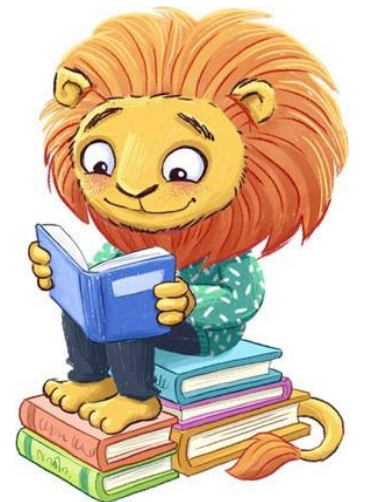
- Piirtäkää papereille omat isot sydämet.
- Kerätkää sen sisälle erilaisia lempiasioitasi (ihmisiä, ystäviä, ruokia, paikkoja, värejä, harrastuksia, eläimiä, esineitä, leluja) piirtäen, kirjoittaen, leikkaamalla lehdistä kuvia tai kuvaamalla.
- Esitelkää lopuksi sydämet toisillenne.

Kiukuttaa

Tarvikkeet: paperia ja kyniä, värejä ja kiukkupurkki

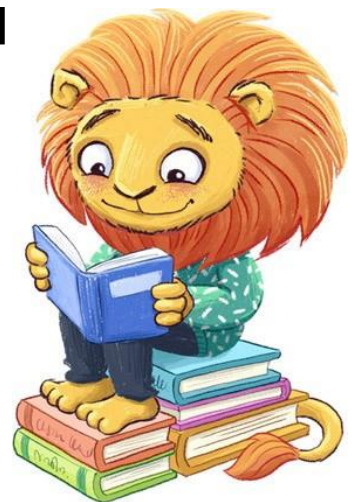
- Mitkä asiat tekevät sinut kiukkuiseksi? Miten kiukku näkyy sinussa?
- Mikä auttaa kiukusta selviämiseen?
- Missä osassa kehoasi kiukku tuntuu?
- Pohtikaa yhdessä, miltä kiukku näyttää? Piirtäkää kuva omasta kiukusta.
- Kiukut voi kirjoittaa lapulle ja sujauttaa kiukkupurkkiin.
- Pohtikaa, mitä voi tehdä, jos kaveria kiukuttaa?

Pelottaa

Tarvikkeet: paperia, kyniä, pelkopussi, pieniä kiviä

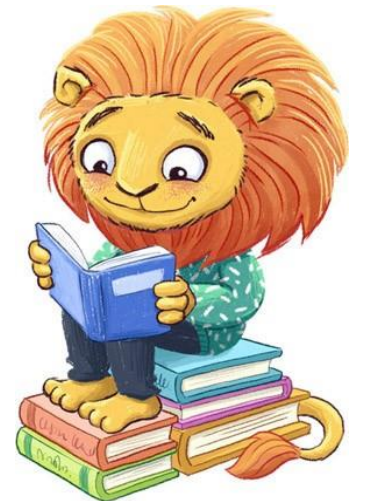
- Mitkä asiat pelottavat? Miltä ja missä pelko tuntuu?
- Piirrä pelkosi, miltä se näyttää? Minkä värinen se on?
- Pelottavien unien kesyttäminen tai muuttaminen hassuksi.
- Kirjoittakaa pelottavat asiat papereille, jotka laitetaan pelkopussiin. Voi käyttää myös kiviä. Kivi kädessä voi sanoa pelkonsa ääneen ja laittaa sen pussiin.
- Keksikää pelottavia otuksia, esim. otuksen ravinto, tuntomerkit, asuinpaikka, perhe, erityispiirre ja pelot
- **Sanapilvi:** Mikä pelottaa? <https://wordart.com/>

Uskallan

Tarvikkeet: paperia, puhelin, videokamera tai tabletti

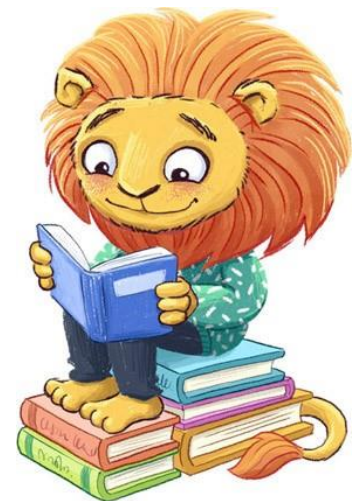
- Jokainen on jonkun asian asiantuntija!
- Tavoite: Uskallan kertoa, missä olen hyvä, mitä osaan.
- Kirjoittakaa opaskirjat näistä asioista. Voitte tehdä myös videon, ottaa valokuvia tai äänittää puhetta.

Ikävöin

Tarvikkeet: Kenguru -käsinukke ja paperia

- Keskustellaan lasten kanssa yhdessä, mitä ikävä on. Kirjoitetaan ajatukset paperilapuille ja laitetaan ne kaikkien nähtäväksi. Tilanteita kannattaa myös näytellä (videointi).
- Miltä tuntuu, kun on ikävä? Mikä ikävää helpottaa?
- Keksitään taika ikävän poistoon (loitsu tai liikesarja).
- Huolille stoppi: Lapsi kirjoittaa huolensa paperille ja laittaa sen kengurun pussiin. Kenguru pompottaa huolet pois.
- Keksitään tanssi ikävän helpottamiseen.

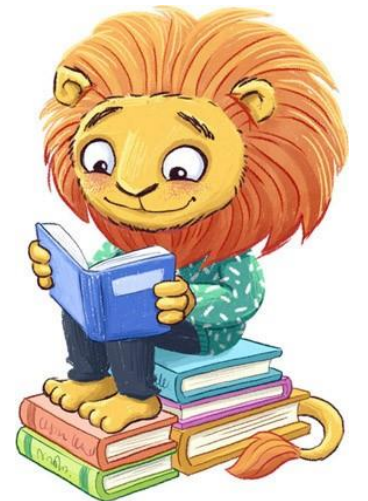

Huolille stoppi

"Kenguru, kenguru ota koppi,
että saadaan huolille stoppi.
Heiluta, ravista, pussissa vaivaa.
Ei hymyä tarvitse enempää
kaivaa."

Leena Laine

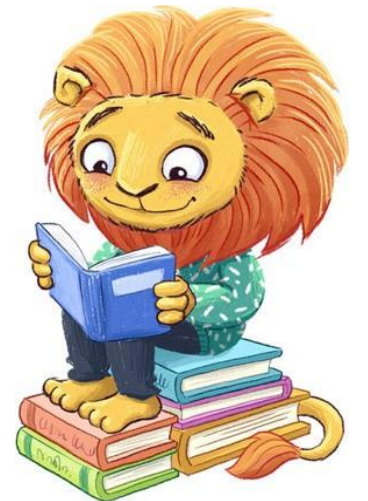
Oman huolisyöpön voi askarrella
vaikka lisäämällä penaalille silmät.

Ujostuttaa

Tarvikkeet: paperia ja kyniä

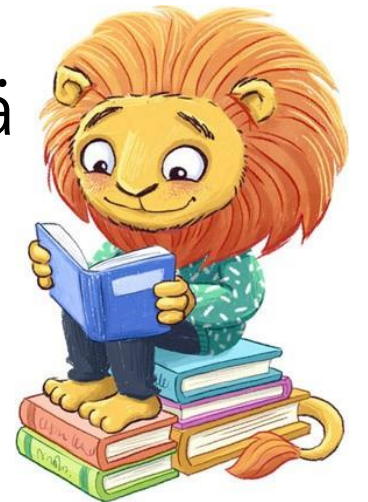
- Keksitään U:lla alkavia sanoja; substantiiveja, adjektiiveja ja verbejä.
- Keksittyjä sanoja käyttäen syntyy Ujon tarina tai runo.
- Jatkotyöskentelynä voidaan rakentaa Ujon asuinpaikka, matkia Ujon liikkumista, pukeutua
- Ujoksi, piirtää tai maalata Ujo. Voidaan myös keksiä, miten Ujosta tuli rohkea.

Vahvuuteni

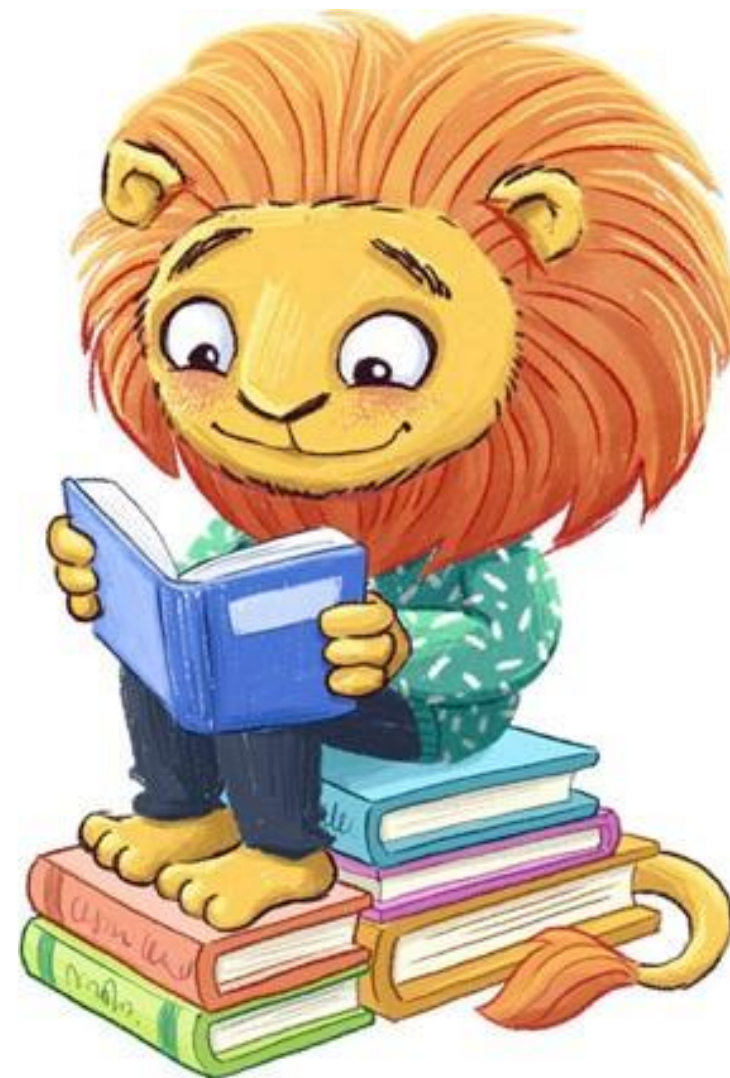
Tarvikkeet: paperia ja kyniä

- Keskustellaan lasten vahvuuksista. Jokainen on jossain hyvä.
- Jokainen lapsi saa keksiä, millainen on hänen oma **supersankarinsa**. Miltä se näyttää? Mitä ominaisuuksia sillä on?
- Mitä hyvää supersankari tekee meidän ihmisten hyvä
- Piirtäkää kuvat ja kertokaa tai kirjoittakaa tarinat supersankarin päivästä.

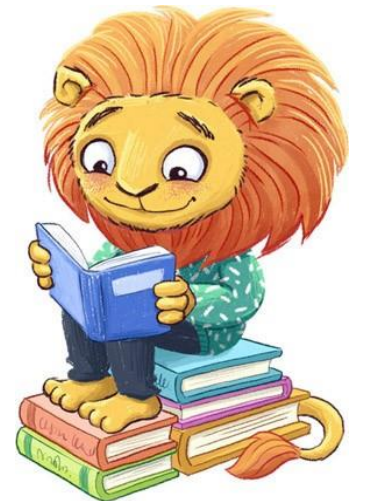
Lisää tehtäviä tarinoiden elävöittämiseksi

Sopivat minkä tahansa
kirjan kanssa käytettäväksi

Löydä tunteita tarinoista

- Kirjaa luetaan pätkissä ja pysähdytään etsimään ja keskustelemaan kirjan herättämistä tunteista.
- Mikä tarinassa oli hauskaa, surullista, jännittävää, outoa tai pelottavaa? Käytä apuna laukun kuvakortteja
- Keskustellaan yhdestä tunnetilasta kerrallaan. Lapset saavat kertoa vuorollaan, mikä heidän mielestään oli esimerkiksi hauskaa ja saavat huomata, että samasta kohdasta voi löytää monta erilaista hauskaa kohtaa.

Tunnekorttien selitykset

Hauskaa

Rakkautta, ihastuttavaa,
positiivisia tunteita

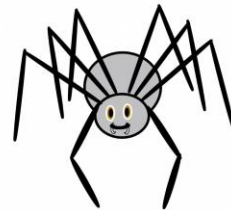
Surullista

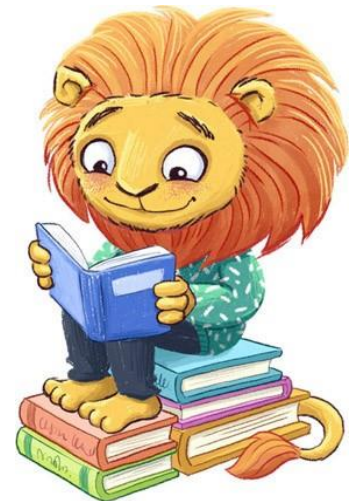
Omituista, mitä en
ymmärtänyt

Pelottavaa, kauheaa

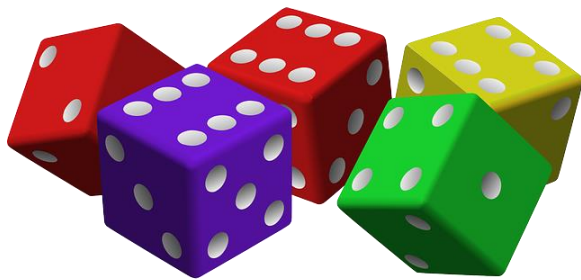
Jännittävää

Tunnetilan arpominen nopilla

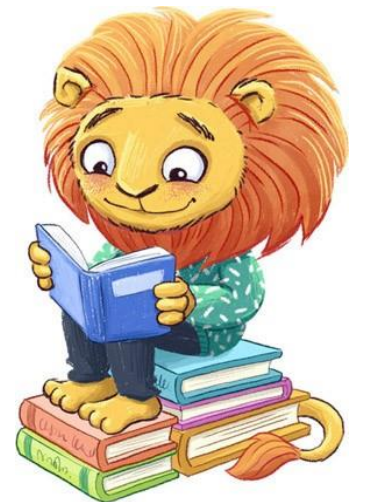
Tarvikkeet: Iso noppa

- Kirjoitetaan, kerrotaan tai videoidaan tarina. Arvotaan tarinan päähenkilön tunnetila nopalla. Esim. surullinen, iloinen, hassu, vihainen, lempeä, väsynyt.
- Tunnetilan arpomista voi käyttää myös tanssimisessa tai erilaisten liikkeiden tekemisessä esim. kävely.
- Voidaan arpoa myös tunnetila, miten aikuinen lukee lapsille tarinaa.

1=surullinen
2=iloinen
3=hassu
4=vihainen
5=lempeä
6=väsynyt

Tampereen kaupungin lukuhanke 2020-2022

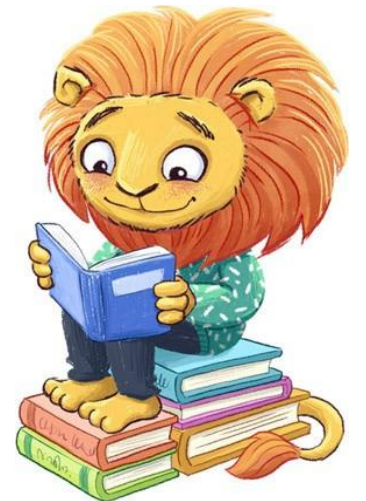
Kehollista tunneilmaisua

Tunnepeili

- Leikitään pareittain perinteisen matkimisleikin tavoin. Kun toinen parista hymyilee, "peili" tekee saman. Tunnetila voidaan sopia yhdessä tai sitten "peili" yrittää arvata tunnetilan ilmeen perusteella. Tunnetilat voidaan arpoa myös nopalla.

Temppurata

- Keksikää temppurata, jossa eri pisteillä on tunteisiin liittyviä tehtäviä.
- Esim. Kiukku -miten kiukku liikkuu, tanssii ilo - millä liikkeellä tai tempuilla voit ilmaista iloa

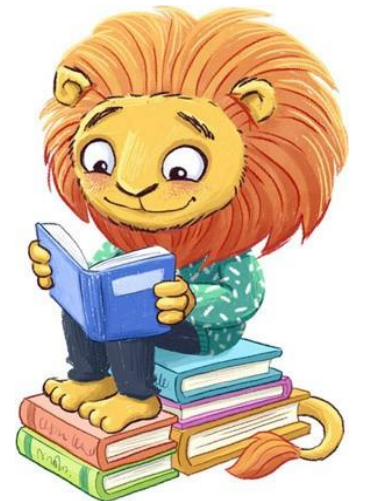
Draamaharjoituksia

Hahmotuoli

- Jokainen valitsee vuorollaan, kuka kirjan hahmoista on. Toiset keksivät hänelle kysymyksiä ja hän yrittää vastata niin kuin kuvittelisi kirjan henkilön vastaavan.
- Tavoitteena on eläytyä kirjan hahmoon.
- Ei oikeaa eikä väärää vastausta

Still-kuvat

- Lapsiryhmä tekee tarinasta tuokiokuvia eli pysäytettyjä still-kuvia.
- Pysäytetystä hetkestä otetaan kuva leikisti tai oikeasti, jolloin niihin voidaan myöhemmin palata.
- Kuvat voidaan printata paperille ja miettiä, missä järjestyksessä tarinan juoni eteni.

Askarrellaan tapahtumapaikkoja

Askarrellaan tapahtumapaikan pienoismalli kenkälaatikkoon.

- Tähän voi liittää myös tunteita, esim. pelottava paikka

Kartta tapahtumapaikoista

- Luodaan yhteinen tapahtumapaikka; kaupunki, kartta
- piirtäen, lehdestä leikkaamalla kuvia
- Lapsen helppo keksiä tarinaa, kun hän voi kulkea kartalla eri paikoissa hahmonsa kanssa
- Sadutus, aikuinen kirjoittaa
- Jokainen kirjoittaa omaa tarinaansa

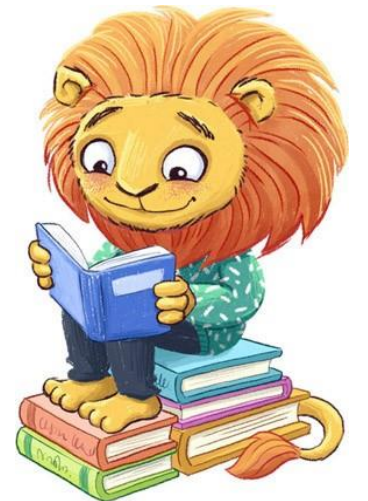
Kamerakynä

Tarvikkeet: Kamera, kännykkä tai tabletti

- "Kamerakynän pedagogiikassa elokuvaa käytetään kognitiivisena ja konstruktivisena välineenä, jonka avulla oppilas tutkii maailmaa, ajattelee ja ilmaisee ajatteluaan. Näytelmien kuvaamisen sijaan tehdään yksinkertaisia, pedagogisesti harkittuja kuvaustehtäviä, joilla oppilas haastetaan ajattelemaan, toimimaan ja vuorovaikuttamaan tavoitteellisesti. Kuvaaminen tapa käsitellä tietoa."

Ismo Kiesiläinen, Kamerakynän pedagogiikka (2017)

- Kuvatkaa pelottavia asioita, iloisia hetkiä, miltä kiukku näyttää, tunnetilojen tansseja, erilaisia vahvuuksia, asioita, jotka saavat surulliseksi jne.

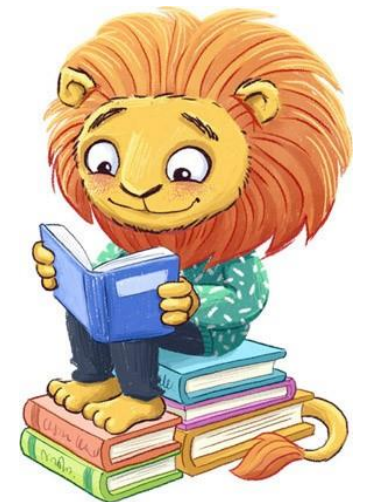
Kerrotaan tarinaa

Tikkutarinat

- Ryhmässä jokaiselle lapselle annetaan esim. 5 askartelutikkua. Jokainen kertoo yhdessä keksittyä tarinaa vuorollaan ja laittaa yhden tikun pois. Seuraava jatkaa. Tarinaa jatketaan niin kauan, kunnes kaikki tikut on käytetty. Viimeinen tikku lopettaa tarinan.

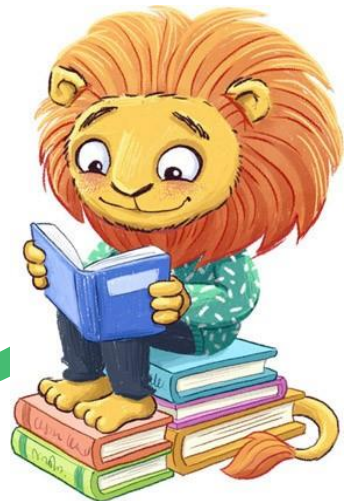
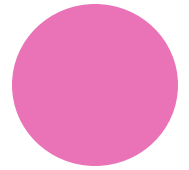
Lankakerä-tarina

- Ryhmällä on yksi yhteinen pieni lankakerä, joka lähtee purkautumaan sitä mukaa, kun lapset kertovat tarinaa.
- Jokainen kertoo vuorollaan muutaman virkkeen verran ja antaa lankakerän seuraavalle.
- Voidaan sopia, että tarina päättyy kolmannen kierroksen jälkeen tai kun lankakerä on purettu kokonaan.

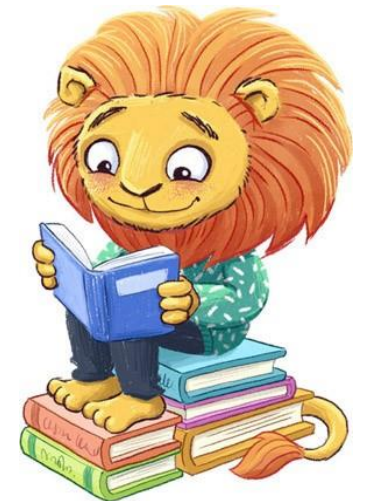
Tarinanopat

- Tarinanoppia heittämällä keksitään tarinoita. Tarinat voidaan myös kirjoittaa muistiin.
- Taskunoppia voi käyttää tarinanoppina laittamalla taskuihin kuvia tai sanoja.
- Noppia on hyvä olla useita, joissa jokaisessa on eri teema. Esimerkiksi tunnetila, hahmo/henkilö, adjektiivi, verbi, tapahtumapaikka

Tarinalaatikko

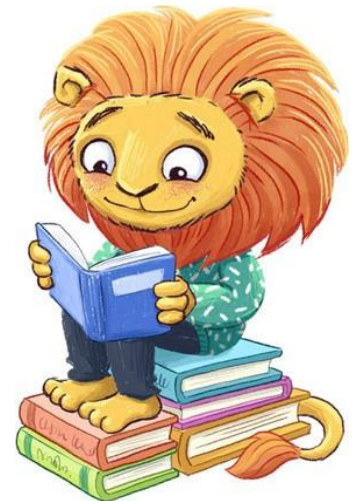
- Tarinalaatikon esineitä voi käyttää apuna, kun keksitte tarinoita ja runoja.
- Esineet voi valita sokkona tai lapsi saa valita itselleen mieluisan esineen.
- Esineillä voi tehdä yksin tai yhdessä jatkotarinan.

Runot ja lorut

- Runojen kieli on rikkaampaa ja vivahteikkaampaa kuin arkikieli.
- Runojen rytmi ja toisteisuus kehittävät lapsen kielellisiä valmiuksia ja vaikuttavat luku- ja kirjoitustaidon oppimiseen.
- Runoilkaa ja lorutelkaa arjen eri tilanteissa, uusien asioiden oppimisessa (esim. äänteet, viikonpäivät, vuodenajat) ja leikitelkää sanoilla, riimeillä ja rytmeillä.
- Laittakaa runot elämään erilaisilla liikkeillä, taputuksilla, tömistyksillä, äänillä ja äänen painotuksilla.
- Runonäyttelyt ja esitykset eri teemoihin liittyen

→ Yhteistyö perheiden kanssa

Runoillaan

- Tehkää omia runoja oheisen mallin mukaan. Keksikää säkeiden loput sulkeissa olevien vihjeiden mukaan.

Minä olen -runo

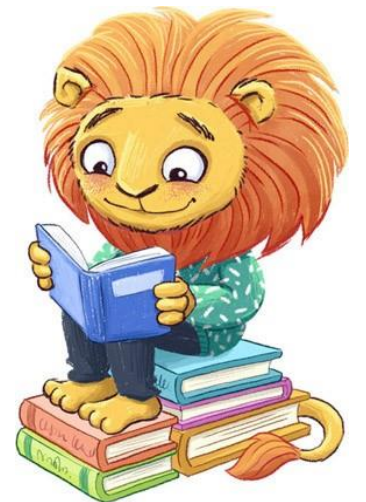
Minä olen (väri ja eläin)

Minä olen (kasvi lempipaikassasi)

Minä olen (kaunis sana)

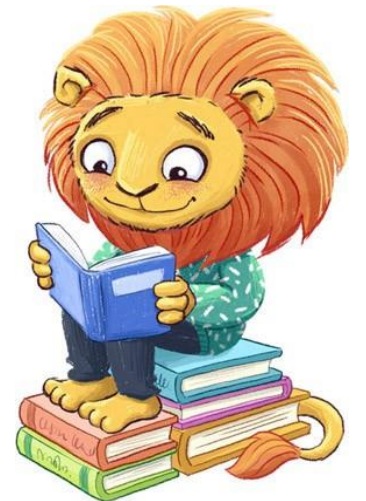
Minä olen (pelottava asia jossakin jännittävässä paikassa)

Minä olen (säätila tekemässä jotakin)

Runolle siivet

- Askarrelkaa ja rakentakaa runojen inspiroimana omia hahmoja tai olioita ja niiden pesiä.
- Runotube: Toivotaan runoja luettavaksi erilaisilla äänillä tai liikkeillä (esim. noidan äänellä, marssien tai hyppien).
- Runotähdet: Esitetään runoja ja annetaan niille tähtiä 1-5. Voittajaruno voidaan kuvittaa ja käydään esittämässä jollekin toiselle luokalle.
- Runoja voi valita myös lorupussista, loruonkien tai lasten valinnat kirjoista.

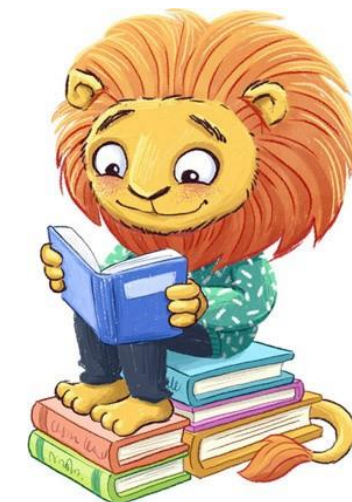

Mikä loru?

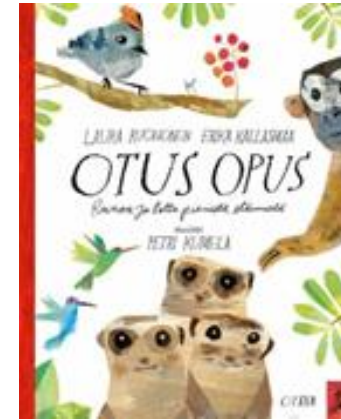
Leijonalla muisti pätki,
minkä lorun pussiin kätki.
Auttaisitko sinä, jookos?
Yksi, kaksi, kolme, kookos!

Leena Laine

Lorua voi käyttää esimerkiksi näin: Auttaisitko sinä, jookos? -kohdan jälkeen lapset saavat nostaa käden, jos haluavat nostaa lorun pussista. Aikuinen koskettaa lapsia pääläelle ja laskee "yksi", "kaksi" ...ja se lapsi, jonka kohdalla hän sanoo "kookos!", saa nostaa lorun.

Otus opus- runokirja

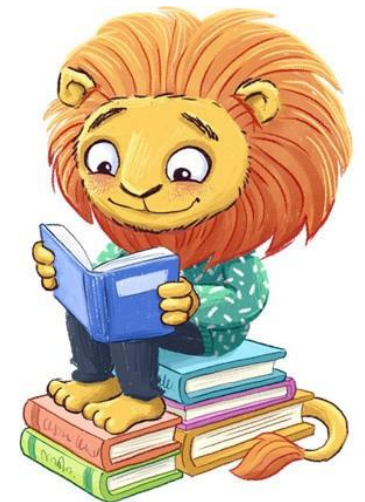
- Lapset yrittävät arvata, löytyykö kirjasta runo jostakin tietystä eläimestä. Jos löytyy, opettaja lukee sen.
- Esitetään kirjan eläimiä.
- Askarrellaan / piirretään runojen eläimiä.
- Kuunnellaan kirjan runoja YouTubesta.

Löytyy hakusanalla *Otus opus* tai kirjan qr-koodilla.

<https://www.youtube.com/watch?v=VbbeHTIKgS0> Liito-orava

<https://www.youtube.com/watch?v=iTxO7WMMiNzE> Ai-Ai

<https://www.youtube.com/watch?v=KXDrz-tL8ml> Rapu

Toimintavinkkien
ideointi ja koonti:

Katja Saxholm ja
Leena Laine

Kirjallisuutta ja lukuvinkkejä

- Nuotio, Eppu. 2019. Minä tykkään nyt. WSOY
- Nuotio, E., Pelliccioni, S. ja Snellman, M. 2017. Karhu ja kaverit. Bazar
- Vuori, Katariina. 2020. Tarinataikurit. Lasten keskus
- Aerila, Juli-Anna ja Kauppinen, Merja. 2019. Sytytä lukukipinä. PS-Kustannus
- Ilmanen, P., Kotka, R., Pulli, E. ja Venho, J. 2019. Runomatkaopas. Aviador
- Puikkonen, Arja ja Emma. 2015. Käsikirja mielikuvituksen matkaajille. Kirjapaja